

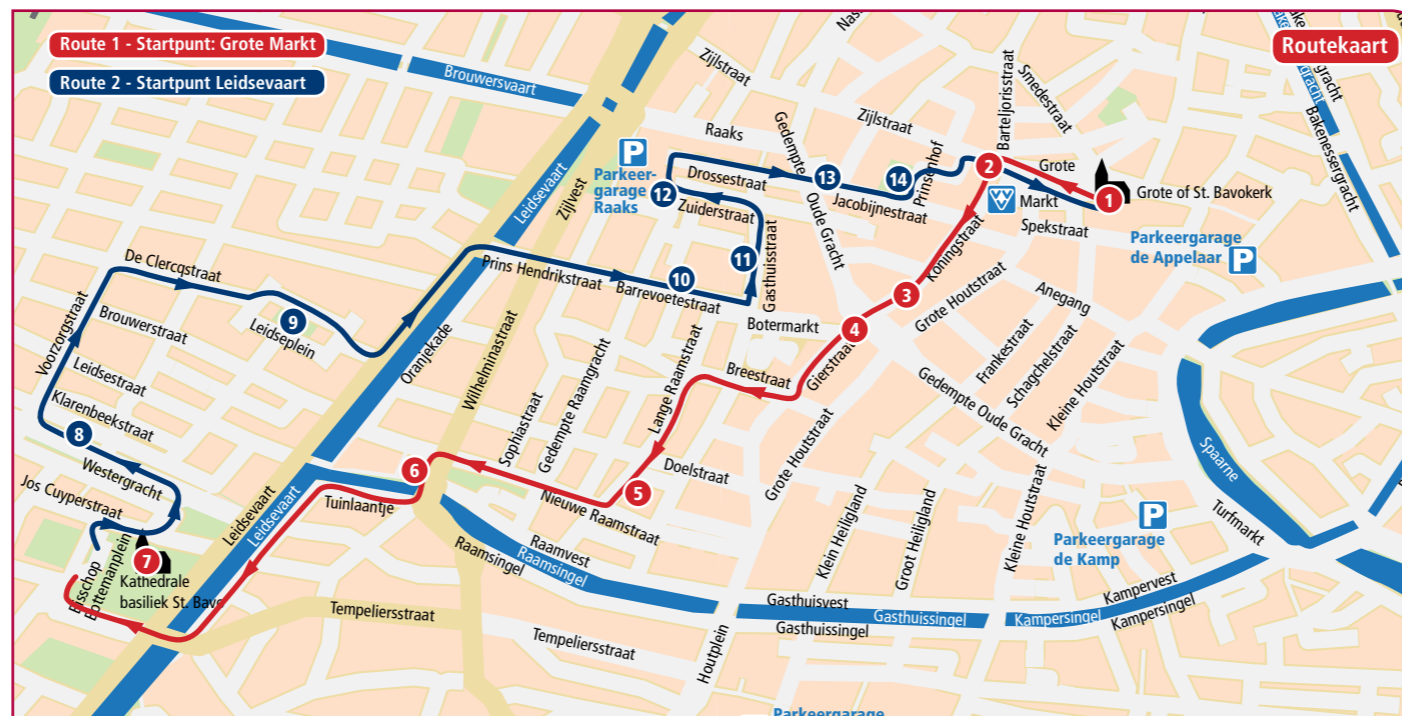
VAN BAVO TOT BAVO

EEN WANDELING TUSSEN TWEE ICONEN

HAARLEM

Ga de vierde straat rechts, de **De Clercqstraat** in. Aan het einde van de straat komt uit op het **Leidseplein**. Hier staat het **voormalige Badhuis (9)**. Dit tweede volksbadhuis van Haarlem deed tot 1979 dienst als badhuis voor de bevolking van de Leidsebuurt. Tegenwoordig heeft het pand een sociaal-culturele functie en wordt het beheerd door een groep enthousiaste bewoners van de buurt, die zich in een stichting hebben verenigd om het gebouw voor de buurt te kunnen behouden.

Loop links om het badhuis heen naar de andere kant van het **Leidseplein** en vervolg uw weg rechtdoor richting de **Leidsevaart**. Sla op de **Leidsevaart** linksaf en loop door tot u ter hoogte van het zebrapad aan de rechterkant via een bruggetje het water over kunt, de **Prins Hendrikstraat** in. Steek aan het einde van deze straat de weg over en ga verder rechtdoor via de **Keizerstraat** naar de **Barveoetestraat**. Halverwege deze straat vindt u aan de linkerkant het **Hofje van Loo (10)**.

In 1489 werden dertien 'kamers met erven' overgedragen aan de heren van het Elisabeth's Gasthuis. Bepaald werd dat alleen arme mensen of priesters hier mochten wonen. Het hofje was eerst aan vier kanten bebouwd, maar omdat de Barveoetesteeg (nu straat) verbreed moest worden, is één huizenrij gesloopt zodat u nu door een hek dit hofje

kunt zien liggen. Het huis schuin tegenover de ingang, aan de rechterkant, is de regentkamer. De kamer is nooit gebruikt omdat de regenten hun eigen vertrekken in het Elisabeth's Gasthuis hadden. U kunt dit hofje niet bezoeken, maar u heeft vanaf de straat wel een mooi uitzicht op de tuin.

Sla aan het einde van de Barveoetestraat linksaf de **Gasthuisstraat** in. Hier vindt u verderop aan de linkerkant het **Doelengebouw (11)**, waar nu de stadsbibliotheek gevestigd is. Het gebouw was bestemd als onderkomen voor de cloveniers, de schutters die zich bedienden van schietwapens, zgn. cloven. Deze cloven zijn op diverse plaatsen van het gebouw duidelijk te zien. De schutters onder leiding van Ripperda speelden een belangrijke rol in 1572 toen zij zich achter de Prins van Oranje schaalden en partij kozen tegen de Spanjaarden. In het Doelengebouw sprak Ripperda zijn mannen toe onder andere in aanloop naar het Beleg van Haarlem.

Sla verderop linksaf naar de **Zuiderstraat**. Aan het einde van de straat ligt het **Hortusplein**, waar o.a. de **Jopenkerk (12)** is gevestigd. Hier wordt Haarlems Jopenbier gebrouwen, naar eeuwenoud recept. Haarlem was in de veertiende eeuw een van de belangrijkste brouwerysteden van Nederland. Het bier, dat in 'Jopen' (vaten van 112 liter) over het Spaarne werd vervoerd, was van uitstekende kwaliteit en werd zelfs in het buitenland gedronken. Niet alleen voor het proeven van een echt Haarlems bierje, maar ook voor het interieur is een bezoek aan de Jopenkerk de moeite waard.

Met uw rug naar de Jopenkerk steekt u het Hortusplein over en slaat u rechtsaf de **Drossestraat** in. Steek aan het einde de **Gedempte Oude Gracht** over.

Op de hoek ziet u **boekhandel De Vries (13)**, een ruim 100 jaar oude boekhandel die in de loop der jaren op bijzondere wijze steeds verder uitbreidde. Elke keer als de winkel uit zijn jasje groeide, werd een naastgelegen pand opgekocht en de muur doorgebroken. Zo ontstond het huidige interieur met een wirwar van eeuwenoude kamers vol met boekenkasten. Ook een bezoekje aan deze winkel mag u eigenlijk niet overslaan.

Vervolg uw weg richting de **Jacobijnestraat**. Sla linksaf het **Prinsenhof** in. Het **Prinsenhof (14)** is eigenlijk de oude kruidentuin van een voormalig klooster, waar nu het stadhuis in gevestigd is. Achter in de tuin ziet u een

vredestempeltje, gebouwd in 1648, naar aanleiding van de vrede van Münster. Ook staat er een beeld van Laurens Jansz. Coster, volgens de Haarlemmers de uitvinder van de boekdrukkunst. In de panden rond het Prinsenhof is o.a. het Stedelijk Gymnasium gevestigd.

Loop door over 't **Pand** en sla rechtsaf de **Zijlstraat** in. U komt uit op de **Grote Markt**, met aan de overzijde de Grote of Sint-Bavokerk. U vindt de ingang van de kerk aan de zijkant van het gebouw aan de Grote Markt.

Colofon

Productie en redactie: Haarlem Marketing - haarlem.nl
Grafische vormgeving: Studio Naskin - naskin.nl
Fotografie cover: Hans Guldemond / Stephan van Rijt

HAARLEM
MARKETING

VVV Haarlem is onderdeel van Haarlem Marketing
(wijzigingen voorbehouden, april 2016)

Volg ons op: [f](#) /Haarlemmarketing [t](#) @CMHaarlem [i](#) Visithaarlem

De Grote of St. Bavokerk en de Kathedrale basiliek St. Bavo zijn twee iconen in het stadsgezicht van Haarlem. Waarom heeft de stad eigenlijk twee Bavo's? De Grote of St. Bavokerk aan de Grote Markt was van oorsprong een katholieke kerk, maar werd na de reformatie in de 16e eeuw protestants. Toen in 1853 de bisschoppelijke hiërarchie weer werd hersteld, werd Haarlem opnieuw een bisdom. En bij een bisdom hoort een kathedraal. Daarom werd eind 19e eeuw gestart met de bouw van de Kathedrale basiliek St. Bavo aan de Leidsevaart, in de volksmond ook wel de 'Nieuwe Bavo' genoemd.

Deze wandeling leidt u via diverse interessante plekje in de stad heen en weer tussen beide Bavo's. U kunt uw wandeling naar keuze starten bij de Grote of St. Bavokerk aan de Grote Markt (route 1), of bij de Nieuwe Bavo aan de Leidsevaart (route 2). Bij het eindpunt aangekomen volgt u eenvoudig de andere route terug naar uw beginpunt.

De Grote of St. Bavokerk (1) werd in Gotische stijl gebouwd op de plaats van een, in de 14e eeuw grotendeels afgebrande, kleinere kerk. Bavo is de patroonheilige van de regio Kennemerland. In 1479 werd het pand verbouwd tot kapittelkerk. Wat deze kerk bijzonder maakt, is dat hij zonder heipalen in de grond gebouwd is. Haarlem werd gesticht op een strandwal, waardoor de bodem uit zand bestaat en er geen enkele heipaal nodig was.

De Grote of St. Bavokerk wordt ook wel 'Jan met de hoge schouders' genoemd. De toren is namelijk aan de kleine kant in verhouding met de rest van het gebouw. Binnen in de kerk zijn vele prachtige beelden verloren gegaan tijdens de beeldenstorm in 1566. De kerk herbergt de graven van o.a. Frans Hals, Pieter Teyler Van der Hulst en Pieter Jansz. Saenredam. Ook kunt u er het beroemde Müllerorgel bezichtigen, waar Mozart als kind op heeft gespeeld. U vindt de ingang van de kerk aan de noordzijde aan de Grote Markt.

ROUTE 1 - STARTPUNT: GROTE MARKT

Op de Grote Markt, met uw rug naar de kerk, ziet u voor u het **stadhuis (2)** van Haarlem. Op deze plaats stond allereerst het jachtslot voor de Graven van Holland. Graaf Willem II gebruikte dit jachtslot als woonhuis wanneer hij naar Haarlem kwam om belastinggelden te innen. Zijn zoon Floris V koos Den Haag als vaste woonplaats, waarna hij de resten van het slot aan de stad schonk. Het houten gebouw werd in de 14e eeuw grotendeels verwoest door een stadsbrand. Na de herbouw is het complex als stadhuis in gebruik genomen. Uit die periode dateert het huidige gebouw met de beroemde Gravenzaal, tegenwoordig voornamelijk in gebruik als trouwzaal. In dezelfde tijd werd de Vierschaar gebouwd, herkenbaar aan de vier zuilen aan de rechtoverzijde van het gebouw. Hier is de VVV Haarlem gevestigd. Vóór deze Vierschaar stond het schavot waar recht werd gesproken. Dit is nog terug te zien in het beeldhouwwerk van Vrouwe Justitia in de gevel.

U loopt links van het stadhuis de **Koningstraat** in. Halverwege deze straat ziet u aan uw linkerhand op nummer 37 een asymmetrisch ingedeeld **voormalig bakkershuis (3)** in de stijl van Berlage (1900). De hardstenen pui-omlijsting bevat aan beide kanten van het kozijn decoratief Jugendstil beeldhouwwerk van G. Veldheer. Op de sluitsteen boven het etalageraam staat een bakkersfiguur afgebeeld.

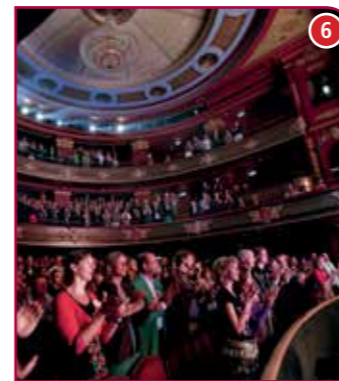
Steek aan het einde van de Koningstraat de **Gedempte Oude Gracht** over en loop rechtdoor de **Gierstraat** in. Links op de hoek van de Gierstraat (nr. 3) is **Drogisterij A.J. van der Pigge (4)** gevestigd, te herkennen aan de traditionele gaper boven de entree. Een pand met een bijzonder verhaal, want toen Vroom & Dreesmann in 1923 op de hoek van de Gedempte Oude Gracht een enorm en modern warenhuis wilde bouwen, kocht het maar liefst twintig panden op die daar op dat moment stonden en maakte ze met de grond gelijk. Behalve één. Van der Pigge hield zijn poot stijf en zo is het gekomen dat het pand van voormalig V&D om de drogisterij heen gebouwd is en inmiddels V&D heeft overleefd! Binnen bij Van der Pigge dateert het interieur uit 1849. Compleet met stopflessen en puntzakjes lijkt het of de hier tijd heeft stilgestaan. Zeker een bezoekje waard.

Loop verder de Gierstraat in en neem de eerste straat rechts. Via de **Breestraat** wandelt u de wijk 'de Vijfhoek' in, genoemd naar het pleintje waar vijf straten bij elkaar komen. Hoewel deze buurt nu tot een van de hipste en populairste van Haarlem behoort, was dat tot midden jaren zeventig wel anders. Toen stond de wijk bekend als crimineel en gevaarlijk en was het een plek die liever werd gemedend.

Ga links over het plein de **Lange Raamstraat** in en loop naar het **Nieuwe Kerksplein**. Op dit plein staat de eerste nieuw gebouwde Protestantse kerk van Haarlem, de **Nieuwe Kerk (5)**. De kerk kenmerkt zich door de opvallende toren in Renaissance stijl, tussen 1613 en 1616 gebouwd door de Vlaamse stadsbouwmeester Lieven de Key. Op de plek van de kerk stond vroeger het Sint Annaklooster met de Annakapel, waar de toren tegenaan werd gebouwd. De

kapel werd in 1645 vervangen door het door Jacob van Campen ontworpen kerkgebouw. Kerk en toren vormen een bijzondere fusie van twee totaal verschillende bouwstijlen.

Loop langs de kerk en sla rechtsaf de **Nieuwe Raamstraat** in. U loopt rechtdoor langs het speeltuintje en steekt aan het einde van de straat bij de verkeerslichten over. U staat nu schuin voor de **Stadsschouwburg (6)**. Deze werd in 1914 op aangeven van de toenmalige burgemeester door een vermogend mecenas geschonken aan de stad. Het gebouw is een ontwerp van architect J.A.G. van der Steur en werd in 1918 feestelijk geopend met het stuk 'De heks van Haarlem'.

Loop linksaf voor de Schouwburg langs naar de **Raambrug** en ga direct over de brug rechts het **Tuinlaantje** in. Sla aan het einde van de straat de hoek om naar de **Noorder Emmakade**. In de verte ziet u aan de overzijde van het water de Nieuwe Bavo al staan. Sla rechtsaf de **Emmabrug** op en steek bij de verkeerslichten de **Leidsevaart** over. Loop rechtdoor langs het parkeerterrein en sla rechtsaf naar de westzijde van de kathedraal. U vindt de ingang van de Nieuwe Bavo tussen de twee torens aan het **Bisschop Bottemanneplein**.

De Nieuwe Bavo, of **Kathedrale basiliek St. Bavo (7)** zoals de officiële naam luidt, is na de Sint-Janskathedraal in Den Bosch de grootste kerk van Nederland. De bouw begon in 1895 naar ontwerp van architect J. Th. J. Cuypers en werd in 1930 afgerond. Ook de plebanie, de sacristie en de doopkapel zijn ontworpen door Cuypers en behoren tot het oorspronkelijke ontwerp van de kathedraal. De bouwstijl is een combinatie van de Romaanse en vroeg Gotische stijl, maar er zijn ook elementen van Art Nouveau, Berlage, Jugendstil en Byzantijnse bouwstijlen in terug te vinden.

De kathedraal bevat gebrandschilderde ramen en andere kunstuitingen van o.a. Han Bijvoet, Johannes Maas, Gerard Brom, Marc Mulders en Jan Toorop en de in 2016 voltooide glas-in-loodramen van Jan Dibbets. Binnen in de kathedraal, onder het hoogkoor, is het Kathedraalmuseum gevestigd. De collectie bevat o.a. schilderijen, beeldhouwwerken, vaandels en liturgisch zilverwerk, onder andere uit de voormalige kapel van Lodewijk Napoleon in het Paleis op de Dam in Amsterdam. Ook heeft de kathedraal verschillende orgels, waaronder het Willibrordusorgel. Dit is het grootste orgel voor Frans-Romantische orgelmuziek van het land.

Sinds het najaar van 2010 staat de Nieuwe Bavo in de steigers voor restauratie. Er is begonnen met de koepels en transepten en daarna zijn het hoogkoor en het middenschip onder handen genomen. Met de vernieuwing van het middenschip is het interieur van de Nieuwe Bavo vrijwel voltooid. Aan de buitenzijde worden de twee torens aan de westzijde nog gerenoveerd, waarna de kathedraal eind 2017 weer in volle glorie zal schitteren.

ROUTE 2 - STARTPUNT LEIDSEVAART

Wanneer u op het Bisschop Bottemanneplein staat, met uw rug naar de ingang van de Nieuwe Bavo, gaat u naar rechts. Vervolgens gaat u rechtdoor en slaat u aan het einde van de straat rechtsaf de **Jos Cuypersstraat** in. Ga aan het eind met de bocht mee en vervolg uw weg via het voetpad naar de **Westergracht**. Hier steekt u over en gaat u linksaf de **Westergracht** op. Op nummer 61 vindt u de **Koorschool (8)**. Deze basisschool is in 1951 opgericht door Dr. Kat, Kapelaan van de kathedrale basiliek, met als doel de kerk-muzikale traditie in de Haarlemse Nieuwe Bavo te laten herleven. Jongens en tegenwoordig ook meisjes vanaf groep 5 krijgen op de Koorschool naast de normale vakken een hoogwaardige muziekopleiding aangeboden. Alle kinderen spelen een instrument en zingen in de Kathedrale Koren. In toerbeurten verzorgt één van deze koren de muziek tijdens de wekelijkse Hoogmis. Daarnaast geven de koren regelmatig concerten en wordt meegewerkt aan radio- en televisieopnamen, cd-producties en tournees in binnen- en buitenland.

Sla rechtsaf de **Voorzorgstraat** in. U loopt nu door de Leidse buurt. Deze arbeidersbuurt werd gebouwd rond 1900, nadat een toename in de werkgelegenheid in de laatste helft van de negentiende eeuw ervoor had gezorgd dat de Haarlemse bevolking snel toenam en er een tekort aan woningen ontstond. Toenmalig burgemeester van Haarlem Mr. E.A. Lordens maakte zich bij het opstellen van de bouwplannen hard voor goede, aangename en gezonde woonomstandigheden met straten van minstens 10 meter breed. Want, zo redeneerde hij: "Geef de werkmans een goede woning met een tuintje, dan gaat hij minder snel naar de kroeg."